

**Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ,
НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА**

Број: 611-00-419/2018-04

Датум: 3.04.2018. године

Београд

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ЗА РАД,
ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И
СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА**

Број: 560-00-240/2018-05

3. април 2018. године

Немањина 22-26

Београд

На основу члана 15. став 4. и члана 48. Закона о државној управи („Службени гласник РС”, бр.79/05, 101/07, 95/10 и 99/14), а у вези са Закључком Владе о образовању Министарског тима 05 Број: 02-02-11150/2017 од 20. новембра 2017. године, у вези са превенцијом вршњачког насиља,

министар просвете, науке и технолошког развоја и министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања споразумно доносе

УПУТСТВО

О ПОСТУПАЊУ УСТАНОВА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА И ЦЕНТАРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД – ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА У ЗАШТИТИ ДЕЦЕ ОД НАСИЉА

Увод

Имајући у виду обим и садржај појаве насиља над децом у Републици Србији и обавезе и одговорности установа образовања и васпитања када је у питању насиље над децом и ученицима и његова забрана у овим установама и делокруг центара за социјални рад - органа старатељства, неопходно је да наведене установе успоставе континуирану сарадњу ради заједничког деловања у превенцији, спречавању, откривању и реаговању на ову учесталу појаву.

Сврха овог упутства је да се обезбеде услови за делотворан рад установа образовања и васпитања и центара за социјални рад – органа старатељства у унапређењу подршке и помоћи деци и ученицима (у даљем тексту: деца) жртвама свих врста насиља, као и пружању помоћи деци починиоцима насиља и њиховим породицама у промени њиховог понашања и промени система вредности.

Полазећи од права детета, посебно права детета жртве насиља и забране насиља, овим упутством се дефинишу посебно: обавезе установа образовања и васпитања и

центра за социјални рад – органа старатељства у превенцији, спречавању, откривању и реаговању на појаву насиља над децом; облици и начини остваривања међусобне сарадње наведених установа и сарадње са другим установама у превенцији, спречавању, откривању и реаговању на појаву насиља над децом; надзор/контрола и примена овог упутства.

Ово упутство засновано је на Закону о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, број 88/17), Закону о социјалној заштити („Службени гласник РС”, број 24/11) и Породичном закону („Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11-др. закон и 6/15) и другим позитивним прописима из области образовања и васпитања, социјалне и породичне заштите, као и општим и посебним протоколима за заштиту деце од насиља.

1. Дефинисање основних појмова

– **Установе образовања и васпитања** су: предшколска установа, основна и средња школа, школа са домом ученика и дом ученика.

– **Центар за социјални рад – орган старатељства** је кључна институција која у складу са прописима из области социјалне и породичне заштите обавља послове заштите породице и помоћи породици.

2. Основна права детета жртве насиља

Установе образовања и васпитања и центри за социјални рад - органи старатељства, у реализацији обавеза из свог делокруга, су дужни да воде рачуна о поштовању права детета/ права детета жртве насиља, а посебно о: праву детета на живот, опстанак и развој; праву на недискриминацију; праву на заштиту најбољег интереса детета; праву на партиципацију, учешће детета у свим поступцима који се тичу његових права и интереса.

3. Врсте насиља над децом

Физичко злостављање детета – подразумева чињење родитеља, старатеља или другог лица које може изазвати или изазива физичке-телесне повреде или смрт детета (чињење може бити: ударање, шутирање, бацање, трешење, давање, гушење, тровање, попаривање, паљење и др.).

Емоционално злостављање детета – подразумева поновљена чињења или нечињења пружаоца неге која код детета изазивају осећања: безвредности, одбачености, неадекватности, застрашености и несигурности, менталне сметње.

Сексуално злостављање (злоупотреба) детета – подразумева навођење или приморавање детета на учествовање у сексуалним активностима и сексуалним односима који могу бити: вагинални, анални, орални, додиривање, као и друге неконтактне сексуалне активности (излагање детета погледу, приморавање детета на гледање порнографског материјала и сл.), посебан вид сексуалног злостављања: сексуална експлоатација-проституција.

Занемаривање – подразумева континуирано запостављање или необезбеђивање задовољавања основних физичких или психолошких потреба детета, које може довести до озбиљних оштећења дететовог здравља и развоја (врсте занемаривања: физичко, здравствено, васпитно, едукативно, емоционално, неадекватан надзор, напуштање).

4. Обавезе установа образовања и васпитања и центара за социјални рад – органа старатељства у превенцији, спречавању, откривању и реаговању на појаву насиља над децом

Установе образовања и васпитања имају обавезу да откривају – идентификују насиље над децом, реагују на сваки вид насиља над децом и детету жртви насиља пруже помоћ и подршку у превазилажењу последица претрпљеног насиља.

Када установа образовања и васпитања открије – идентификује или има сумњу да дете трпи, односно врши насиље и/или злостављање или када је у ситуацији да се занемарују и угрожавају његова основна права, а и када је реч о насиљу трећег нивоа, у обавези је да у складу са Правилником о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање („Службени гласник РС”, број 30/10) о конкретном случају обавести надлежни центар за социјални рад – орган старатељства.

Надлежни **центар за социјални рад – орган старатељства** је онај центар на чијој територији месне надлежности дете који трпи насиље има пребивалиште или боравиште, односно на чијој територији су пријављени или бораве његови родитељи или старатељ, са којима живи.

Обавештење о сумњи или идентификованом насиљу над дететом од стране родитеља, односно од другог законског заступника или трећег лица, као и насиља трећег нивоа, упућује се центру за социјални рад – органу старатељства на Обрасцу који је саставни део овог упутства – Прилог 1.

Обавештење о сумњи или идентификованом насиљу над дететом од стране родитеља, односно од другог законског заступника или трећег лица, као и насиља трећег нивоа, упућује се центру за социјални рад – органу старатељства без одлагања на најпогоднији начин, с обзиром на утврђени степен хитности реаговања: поштом, по куриру или путем електронске поште-скенирано.

Стручни радник центра за социјални рад – органа старатељства на пријему, дужан је да свако обавештење/поднесак процени са становишта приоритета поступања и уколико оцени да је потребно неодложно поступање, предузима мере/радње за организовање неодложне интервенције.

У свим другим случајевима, стручни радник на пријему, након извршене процене, у Пријемни лист уписује предлог приоритета поступања и предмет прослеђује руководиоцу одговарајуће службе, односно задуженом водитељу случаја.

Околности које се узимају у обзир при одређивању приоритета поступања у случајевима насиља у породици и које се образлажу, јесу:

- потреба за подршком или осигурањем безбедности детета;
- посебне одлике ситуације и тежина околности која угрожава дете жртву насиља;
- да ли је дете жртва насиља задобило физичке повреде или је претња таква да може доћи до физичког повређивања;
- претходна сазнања центра за социјални рад – органа старатељства о конкретном случају насиља над дететом;
- квалитет сарадње чланова породице у којој се насиље дешава или у којој постоји ризик од настајања насиља над дететом у ранијим контактима са стручњацима центра за социјални рад – органа старатељства;
- друге околности које указују на приоритет поступања у случајевима насиља над дететом.

5. Сарадња у превенцији, спречавању, откривању и реаговању на појаву насиља над децом

Центар за социјални рад – орган старатељства је у обавези да пружи непосредно и у сарадњи са другим службама и органима у локалној заједници услугу неопходне интервенције детету жртви насиља, када је потребно предузети мере за осигурање безбедности и заштите здравља, односно када постоје оправдани разлози да би непредузимањем хитних мера и услуга из надлежности центра за социјални рад – органа старатељства дошло до угрожавања живота, здравља и раста развоја детета жртве насиља.

Неопходна интервенција се мора реализовати одмах или најкасније у року од 24 сата од момента сазнања за случај, односно провере прихватљивости обавештења извршене у склопу пријемне процене.

По потреби неопходна интервенција се може реализовати у сарадњи са установом образовања и васпитања, органима унутрашњих послова/полицијом и установама здравствене заштите.

Неопходна интервенција се састоји из обезбеђења: безбедности детета жртве насиља, здравствене заштите детета жртве насиља и починиоца, егзистенцијалних услова за дете жртву насиља, психосоцијалне подршке у превазилажењу акутних последица преживљене трауме.

6. Консултативни састанак

У складу са утврђеним приоритетом, хитности реаговања и потребама, установе образовања и васпитања и/или центар за социјални рад – орган старатељства, заказују консултативни састанак коме присуствују представници установе образовања и васпитања, центра за социјални рад – органа старатељства и родитељи, односно други законски заступници детета, а по потреби полиција, здравствене установе или друге релевантне институције.

Консултативни састанак се мора одржати:

– **„неопходно” најдуже у року од 24 сата** – ако прикупљени подаци указују да у конкретном случају постоји: акутно насиље над дететом са непосредним угрожавањем физичког и емоционалног интегритета или висок ризик да до насиља над дететом са угрожавањем физичког и емоционалног интегритета може доћи најдуже у року од 24 сата;

– **„хитно” у року од три дана (72 сата)** по сазнању за насиље над дететом – ако прикупљени подаци указују да је дете жртва насиља, у умереном ризику, од угрожавања физичког и емоционалног интегритета;

– **„редовно” најкасније у року од пет радних дана** по сазнању – ако прикупљени подаци указују да су ниски ризици од појаве насиља над дететом, односно да је степен и квалитет остварене комуникације унутар чланова породице и организација живота породице таква да не може у одређеној блиској будућности довести до акутног насиља над дететом.

На консултативном састанку се:

- размењују информације и процене надлежних служби;
- сачињава план реаговања са дефинисаним циљевима, активностима, носиоцима активности и роковима за реализацију појединих активности.

О току и садржају консултативног састанка води се записник, који садржи: имена присутних и називи установа из којих долазе, информације о ситуацији, процене, план активности и термин наредног састанка предвиђеног планом активности.

Консултативни састанци се одржавају у складу са планом активности који се заједнички сачињавају, а посебно у случајевима кад се врши евалуација ефеката предузетих мера.

7. Планови реаговања

Планови реаговања у пружању помоћи и подршке детету жртви насиља и његовој породици морају садржати нарочито:

- опис стања из процене и одређење ризика који се морају решавати;
- одређење општих и посебних циљева, који се спецификују у виду пожељних, односно очекиваних исхода;
- одређење индикатора очекиваних исхода који треба да укажу да је постојећи проблем, потреба или ризик превазиђен, смањен или потреба задовољена;
- одређење активности да би се достигли циљеви и исходи;
- одређивање ко, како, када и где реализује активности, да би се достигли постављени циљеви;
- одређење временског оквира за почетак и за завршетак задатка;
- одређење средстава верификације испуњености и достигнутоги општих и посебних циљева рада;
- одређење начина и временских рокова за преиспитивање плана и поновно планирање уколико је потребно.

Приликом планирања потребно је посебно водити рачуна о томе да се предузимају разумне мере, које су у складу са принципом најмање рестриктивне интервенције, а да су релевантне за достизање и одржање објективно могућег нивоа задовољавања потреба и безбедности детета жртве насиља и његове породице.

8. Окончање поступка

Рад са дететом жртвом насиља, односно пружање услуга може се окончати под следећим условима:

- да су предузете услуге и мере одговориле на потребе детета жртве насиља;
- да су санирани узроци и последице извршеног насиља над дететом;
- да је организација живота детета жртве насиља таква да нема ризика од понављања насиља или да је такав ризик сведен на најнижи ниво који не захтева посебно ангажовање служби;

Документовање завршетка рада са корисником се врши на тај начин што се на консултативном састанку доноси закључак, који садржи:

- разлог за завршетак рада на случају;
- кратак преглед обезбеђених услуга, укључујући и напредак који је постигнут у складу са планираним циљевима;
- процену преосталих ризика у коју је укључена процена актуелног стања корисника и породице, потреба, снага и ризика;
- завршне констатације.

9. Надзор/праћење

Надзор над применом овог упутства врше надлежне инспекције Министарства просвете, науке и технолошког развоја и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

Надлежне инспекције су дужне да одмах, а најкасније у року од пет (5) дана од дана сазнања о кршењу одредби овог упутства, изврше инспекцијски надзор, односно надзор над стручним радом одговарајуће установе и предузму мере из своје надлежности.

Праћење и анализу ефеката примене Упутства о поступању установа образовања и васпитања и центара за социјални рад – органа старатељства у заштити деце од насиља, врши Министарство просвете, науке и технолошког развоја у сарадњи са Републичким заводом за социјалну заштиту, а извештај доставља Савету за права детета Владе Републике Србије до краја фебруара месеца текуће године за претходну годину.

За примену овог упутства одговорни су директор установе образовања и васпитања и директор центра за социјални рад – органа старатељства.

10. Примена

Ово упутство ступа на снагу даном потписивања од стране министра просвете, науке и технолошког развоја и министра за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, а примењиваће се од дана достављања свим установама образовања и васпитања и центрима за социјални рад – органима старатељства у Републици Србији.

У Београду, 3. априла 2018. године

**Министарство
просвете, науке и
технолошког развоја**

МИНИСТАР

Младен Шарчевић

**Министарство
за рад, запошљавање,
борачка и социјална питања**

МИНИСТАР

Зоран Ђорђевић

